

EK Plenair Wetsvoorstel Uitbreiding gronden voorlopige hechtenis (33.360)

Bijdrage GroenLinks

Voorzitter,

Sinds enkele jaren bestaat er aandacht voor geweld tegen functionarissen met een publieke taak. Ambulancepersoneel, politieagenten en brandweermannen en – vrouwen zijn soms mikpunt van geweld tijdens hun hulpverlenende werkzaamheden. Dat vindt elk weldenkend mens een schande.

GroenLinks zet zich actief in voor een sluitende aanpak van geweld tijdens hulpverlenende werkzaamheden. We hebben de strafverzwaringen en de prioritering van de aanpak gesteund. Maar de strafrechtelijke aanpak is de minst effectieve en uiteindelijk de meest ingrijpende aanpak. Op werkgevers, en in dit geval dus overheden zélf, rust de zware verantwoordelijkheid om hun werknemers te beschermen. Dat kan door het personeel continue te trainen op het voorkomen en omgaan met geweld, hen te beschermen en altijd aangifte te doen van geweld. Dat gebeurt nog lang niet in alle gevallen. Het afschrikwekkende effect van dit wetsvoorstel zal erg gering zijn. Het gevaar is dus dat we opnieuw een stoere maatregel aannemen, maar een oplossing van het probleem allerminst dichterbij brengen.

Voorlopige hechtenis is een controversieel strafvorderlijk instrument. Iemand wordt tenslotte van zijn vrijheid beroofd nog voordat de rechter beslist heeft dat hij schuldig is en een vrijheidsstraf verdient. Juist omdat vrijheidsberoving een uiterste middel is en de onschuldpresumptie één van de kernelementen van ons strafrechtsstelsel, zijn er heel precieze, afgebakende voorwaarden geformuleerd waaronder een verdachte toch kan worden vastgezet in afwachting van zijn berechting. Er kunnen goede redenen bestaan om verdachten lopende het strafrechtelijk onderzoek te detineren. Als er sprake is van

vluchtgevaar of als een gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid de onverwijldde vrijheidsbeneming vorderen. De drie criteria die aan dit begrip voldoen (recidivegevaar, geschokte rechtsorde of collusie), worden ingevuld aan de hand van objectieve indicatoren. Het vierde criterium dat de minister met dit wetsvoorstel wil toevoegen, maakt strikte afbakening een stuk lastiger, en dat is nu net één van de problemen die wij ermee hebben. Want wat is maatschappelijke onrust en wie bepaalt dat? Ik kom daar straks op terug.

Een ander bezwaar van mijn fractie betreft het strafrechtelijk doel van voorlopige hechtenis ingeval van maatschappelijke onrust. Dat is ons niet duidelijk. Het gaat dan om zaken waar nu nog geen voorlopige hechtenis kan worden toegepast. Bijvoorbeeld bij *first offenders*, maar ook om verdachten die al eerder veroordeeld zijn maar toch niet voor voorlopige hechtenis in aanmerking komen, waarvoor kennelijk geen recidivegevaar bestaat. De nu voorgestelde voorlopige hechtenis dient niet om erger onheil te voorkomen, en ook niet om het strafproces zeker te stellen. Het komt mijn fractie voor dat het doel vooral is om deze verdachten zo snel mogelijk te confronteren met hun vermeende daad. Huiselijker gezegd: ze even de stuipen op het lijf te jaren, in de hoop dat ze het daardoor de volgende keer wel uit hun hoofd laten. En om de buitenwereld te laten zien dat dergelijke feiten niet ongestraft kunnen worden gepleegd. Heb ik de intenties zo goed verwoord?

Bij dat eerste argument: het shockeren van de verdachte, wordt duidelijk dat deze voorlopige hechtenis eigenlijk min of meer punitief bedoeld is, en niet ten dienste staat van het strafproces zelf of het voorkomen van nieuwe strafbare feiten. Het confronteren vormt dus onderdeel van de bestraffing zelf. Maar is dat niet voorbarig, zo vraag ik de minister, want er kan toch pas bestraft worden als er berecht is, als we zeker zijn dat de verdacht de dader is? En wat doet de minister eraan om te zorgen dat de gehele strafprocedure

voortvarend verloopt en de eventuele tenuitvoerlegging van de straf daarna zo snel mogelijk plaatsvindt? Steken we daar voldoende capaciteit in? Is de minister het met me eens, dat ook van de snelle tenuitvoerlegging na een snelle procedure nog steeds het confronterende effect uitgaat?

De minister gebruikt ook de term lik-op-stuk beleid. Lik-op-stuk beleid geeft uiting aan de wens om de relatie tussen gedrag en consequenties indringender te leggen, en dat kan heel effectief zijn. Maar dat is aan de orde bij een snelle berechting en een snelle tenuitvoerlegging van de straf. Als voorlopige hechtenis als lik op stuk beleid moet worden beschouwd, krijgt het een geheel andere functie dan tot dusver. Dan verwordt het tot een onderdeel van het sanctierecht, en juist die beweging brengt de onschuldpresumptie in gevaar.

Daarom wil ik graag duidelijk van de minister weten wat exact de functie is van de voorlopige hechtenis in de voorgestelde situaties. In de Memorie van Antwoord stelt de minister dat de voorlopige hechtenis nuttig zal worden gebruikt om het onderzoek zo spoedig mogelijk af te ronden. Maar is dat echt een reden voor de hechtenis: het bij de hand hebben van de verdachte om het onderzoek sneller te kunnen afronden? Het is ons niet meer helder, dus graag een uiteenzetting van de noodzaak en de reden. En is snelrecht wel de juiste aanpak? Het was toch juist bedoeld om veelvoorkomende criminaliteit aan te pakken? Zijn de voorgestelde delicten niet veel te ernstig om met snelrecht af te doen? Bovendien wordt met de voorlopige hechtenis geanticipeerd op een vrijheidsstraf, terwijl het de vraag is of op zo'n eerste moment wel alle omstandigheden en alternatieve sancties kunnen worden onderzocht. Als er achteraf een ander oordeel of een andere straf uitrolt, is de vrijheidsontneming niet meer ongedaan te maken. Het risico dat die straf dan toch maar wordt opgelegd, lijkt mijn fractie niet ondenkbeeldig

Dan de vraag naar de afbakening van het begrip maatschappelijke onrust.

Waar begint en eindigt deze? Is maatschappelijke onrust niet een te subjectief begrip om in wetgeving vast te leggen en vervolgens aan OM en rechter-commissaris over te laten om het nader in te kleuren? Het lijkt onze fractie ook een verantwoordelijkheid van de wetgever om hier middels criteria duidelijkheid over te verschaffen. Voor ons als onderdeel van de medewetgever is het in elk geval nog niet helder.

Hoe belangrijk is het bijvoorbeeld dat diezelfde publieke ruimte ook wordt bedreigd, omdat grote groepen mensen zich daar gaan roeren als reactie op het strafbaar feit? Demonstreren of belagen bijvoorbeeld. In dergelijke gevallen zou het argument van bescherming van de openbare orde nog kunnen gelden. Maar als er veel ingezonden brieven binnenkomen of de media er veel aandacht aan besteden, kan er dan ook al sprake zijn van maatschappelijke onrust? De minister sluit dat niet uit, maar mijn fractie vindt dit een zeer hellend vlak. Zo valt maatschappelijke onrust nogal eenvoudig te organiseren, als je wilt dat een verdachte meteen wordt opgesloten. Het loont dan om flink te gaan twitteren of opiniestukken te schrijven. En omdat het zo'n multi-interpretabel begrip is, kan het ook zeer selectief en willekeurig worden gebruikt. Erkent de minister deze risico's en hoe zijn die te voorkomen? En kan het beschermen van de verdachte ook een reden zijn om hem in voorlopige hechtenis te nemen, als hij bijvoorbeeld belaagd wordt door boze burgers? En hoe is te voorkomen in zo'n geval dat boze burgers die te ver gaan in hun woede, hun gedrag zo beloond zien? Kan de minister schetsen hoe de richtlijnen voor het OM eruit zullen zien wat betreft de invulling van het begrip maatschappelijke onrust?

De nieuw voorgestelde hechtenisgrond is van hetzelfde type als het criterium van de ernstig geschokte rechtsorde. Ook dat heeft tot doel rekening te houden met het effect dat het strafbare feit teweeg kan brengen in de samenleving. We hebben het dus al, maar wel met enkele strikte criteria, het moet bijvoorbeeld in elk

geval bijvoorbeeld gaan om ernstige strafbare feiten met een strafbedreiging van 12 jaar gevangenisstraf. Ook op de toepassing van dit criterium is momenteel al kritiek. Volgens Schalken is in de praktijk het hebben begaan van dit soort strafbare feiten al voldoende reden voor voorlopige hechtenis, terwijl het EHRM daarnaast ook eist dat er sprake moet zijn van daadwerkelijke verstoring van de openbare orde indien de verdachte op vrije voeten blijft. Het vage en algemene begrip „ernstig geschokte rechtsorde“ wordt volgens Schalken al snel vereenzelvigd met het „algemene rechtsgevoel“ of publieke verontwaardiging“. Dus ook al bij het huidige criterium kan de toepassing al problematisch zijn. Uiteraard is de invulling van het begrip ‘ernstig geschokte rechtsorde’ aan maatschappelijke ontwikkelingen onderhevig.

Maar de regering brengt een zorgvuldig gebruik van een dergelijk begrip in gevaar door er het vage criterium van maatschappelijke onrust als een soort terugvaloptie naast te zetten.

Mijn fractie is niet overtuigd door de redenering van de minister dat ook “maatschappelijke onrust’ in overeenstemming is met het criterium ‘public disorder’. Zoals ik zojuist aangaf, vereist het Hof dat er daadwerkelijke aanwijzingen zijn dat door de vrijlating van de verdachte de openbare orde in gevaar wordt gebracht. Wat mijn fractie betreft, is het in gevaar brengen van de openbare orde toch van een andere orde dan het veroorzaken van maatschappelijke onrust. Graag een reactie.

Nederland blinkt ook nu al niet uit in de toepassing van voorlopige hechtenis als ultimum remedium. Terwijl in de ons omringende landen verdachten hangende het onderzoek bijvoorbeeld op borgtocht of met een regelmatige meldplicht worden vrijgelaten, grijpt Nederland snel naar het middel detentie. Te snel.

Het bedrag dat de overheid jaarlijks moet uitkeren voor onterechte detentie loopt aanzienlijk op. 11.000 verdachten zouden in 2012 ten onrechte zijn vastgezet. Dat kost de staat niet alleen veel schadevergoeding, maar tast ook de geloofwaardigheid en het gezag van ons strafrechtstelsel aan. Dit wetsvoorstel zal dit niet helpen terugdringen. Integendeel: de kans dat het middel nog gemakkelijker uit de kast wordt gehaald, wordt met deze wet significant groter. Het VN-Comité tegen foltering constateert dat Nederland een wel heel erg hoog percentage voorlopig gehechten kent. Nederland moet, als het aan het anti-foltercomité ligt, snel passende maatregelen treffen om het gebruik van voorlopige hechtenis te verminderen, om te zorgen dat beslissingen omtrent voorlopige hechtenis goed worden gemotiveerd, om alternatieven te overwegen en om de onschuldpresumptie in acht te nemen. In de Memorie van Antwoord doet de minister de kritiek vrij eenvoudig af door te wijzen op twee recente ontwikkelingen die nu hebben gezorgd voor een tijdelijke toename: de inschakeling van een raadsman bij het politieverhoor en het zgn weekendarrangement. Dat laatste heeft de Hoge Raad al in 2011 onmogelijk gemaakt, dus dat kan die 11.000 onrechtmatige maatregelen voorlopige hechtenis niet verklaren. De raadsman bij het politieverhoor is inmiddels ook al geruime tijd geleden geïntroduceerd. Kan de regering nader uiteenzetten aan de hand van welke maatregelen hij een terugloop tracht te realiseren, en op welke termijn dit een aanvaardbare hoogte heeft bereikt?

Blijft de vraag of we voldoende alternatieven voor detentie toepassen. Het EHRM vereist dat voorlopige hechtenis alleen wordt toegepast als is geconcludeerd dat alternatieve maatregelen niet afdoende zijn. Gebeurt dat nu werkelijk door het OM en de rechter commissaris? De minister stelt dat de voorlopige hechtenis kan worden opgeheven onder specifieke vrijheidsbeperkende maatregelen, maar dan spreken we van opheffing. Welke maatregelen worden meteen na de inverzekeringstelling genomen om te voorkomen dat het uiterste middel van hechtenis moet worden toegepast? En hoe geeft het kabinet uitvoering aan de adviezen van het Anti Foltercomité? Voorlopig zijn we met dit wetsvoorstel vooral

bezig met een uitbreiding in plaats van een beperking van het gebruik van het middel voorlopige hechtenis.

Het voorstel past in de neiging van dit kabinet om vooral daadkracht te willen tonen als het aankomt op straffen en detineren, maar niet waar het gaat om investeren in preventie, resocialisatie en psychische begeleiding. Met het heilige geloof dat meer repressie de maatschappij veiliger zal maken, wordt het kabinet ook blind voor de negatieve neveneffecten daarvan en voor de noodzaak van een integrale aanpak. Het strafrecht wordt wel al te gemakkelijk gehanteerd als een beleidsinstrument voor tal van maatschappelijke problemen. Dit kabinet mist de moed om bij eventueel onbegrip waarom bepaalde daders niet meteen worden vastgezet, het op te nemen voor de principes van ons strafrecht. Om rustig uit te leggen dat de berechting weliswaar snel moet zijn, maar dat we niet daarvóór al kunnen gaan straffen. Een dergelijke redenering kunnen de meeste burgers best volgen.

Voorzitter, mijn conclusie dat onze fractie geen heil ziet in dit wetsvoorstel zal u nu niet meer verrassen.